

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕХНІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

У статті на основі аналізу матеріалів словників показано процес спеціалізації загальнонавчаних слів, з огляду здобутків та втрат термінотворення проаналізовано запозичення, репрезентуються дериваційні процеси сучасної української мови, які свідчать про уніфікацію словотвірною оформлення термінів різних частин мови, розглядаються інноваційні процеси творення сучасних українських технічних термінів.

Зміна мовної парадигми, що відбулася в Україні після проголошення незалежності, включає складові зміни в науковому просторі держави. Вони безпосередньо пов'язані з функціонуванням української мови в усіх сферах життя, у тому числі у науковому дискурсі, зокрема технічному. Суспільна потреба в теоретичному осмисленні процесів термінологічної номінації спричинила появу досліджень, що пов'язані з виявленням терміна як особливого номінативного знака, відмінного від загальнонавчаного слова (О. Вюстер, Б.Н. Головін, Е.К. Дрезен, Т.Н. Капаназе, В.М. Лейчик, Д.С. Лотте, О.О. Реформатський та ін.), із визначенням специфічних ознак семантики, словотворення та морфології термінів (Г.О. Винокур, В.П. Даниленко, І.О. Моїсєєв, В.Г. Піотровський тощо), розробленням наукових основ уніфікації та впорядкування термінології (В.Г. Гак, Б.Н. Головін, Т.Н. Канделакі, Т.Р. Кияк, Р.Ю. Кобрін, А.В. Крижанівська, Л.О. Симоненко та інш.). В останнє десятиліття головна увага приділяється створенню галузевих терміносистем, у тому числі галузі техніки [1: 159].

Науково-технічна термінологія – це основний інструмент взаєморозуміння фахівців, що забезпечує їхню спільну роботу. Якість, ефективність та злагодженість цієї роботи істотно залежить від якості зазначеного інструменту. Ось чому світове співтовариство надає великого значення термінологічній роботі, а укладання термінологічних стандартів-словників (Vocabulary) розглядається як важливий напрямок у діяльності міжнародних організацій, у першу чергу Міжнародної організації зі стандартизації (ISO) та Міжнародної електротехнічної комісії (IEC). Ці переважно англійські стандарти-словники сприяють ефективній співпраці фахівців різних країн, а також використовуються для створення національних термінологічних стандартів.

Якщо у розвинених країнах технічна термінологія вже пройшла етап формування і перебуває у стадії міжнародного узгодження, то в Україні термінологи працюють саме над утворенням національної технічної термінології. Перед ними стоїть завдання дати українцям розуміння того, що українська мова може так само успішно функціонувати не тільки на побутовому, але й на науковому рівнях. При цьому виникають труднощі як об'єктивного, так і суб'єктивного порядку (наприклад, нехтування нормами української літературної мови, використання у російсько-українських словниках виключно кальки з російської мови, орієнтація на українську мову зразка 20-х років под.). Українська технічна термінологія потребує унормування та упорядкування за законами та правилами сучасної української літературної мови. Необхідність вирішення цього завдання усвідомлюють як фахівці у галузі техніки, так і мовознавці. Проте усвідомлення потреби не дає простоти і швидкості у її розв'язанні. Стрімке розширення словникового запасу сучасної української мови і, здавалось би, необмеженість та свобода у виборі термінів не полегшує справи. Лінгвісти та перекладачі, які стикаються з технічними термінами, відчують гостру нестачу слів і неабиякі труднощі у пошуках еквівалентів термінів при перекладі технічних текстів. Усе це свідчить про **актуальність** питання. **Об'єктом** наукової розвідки у даній статті є українська технічна термінологія, а **предметом** – особливості її формування.

Терміни як одиниці мови забезпечують виконання нею важливих функцій реєстрації, збереження та передачі знань про навколишній світ, про технічні здобутки та відкриття людства. Будь-яка мова, за твердженням О.О. Реформатського, "входить в науку своєю термінологією". З огляду на це, увага вчених технічних галузей до питань лінгвістики цілком зрозуміла, адже вони відчують, що усі дослідження технічної науки потребують словесного втілення і тільки у такий спосіб можуть бути оприлюднені.

Процес народження термінів, у тому числі й технічних, має свою специфіку. Оскільки терміни належать не загальнонародній, а так би мовити "груповій", тобто спеціальній мові, остільки вони більш відкриті для свідомих, цілеспрямованих, регулюючих модифікацій. Терміни можуть формуватися та змінюватися групою професіоналів чи навіть окремою людиною (наприклад, визнаними вченими, що є засновниками наукових шкіл, авторитетними винахідниками, майстрами). Ця діяльність доповнюється та завершується нормалізаторами мови, лінгвістами, які укладають словники галузевих термінологій, що входять у систему засобів передачі інформації новим поколінням працівників технічних галузей знань та виробництва. Упорядкування, уніфікація та стандартизація термінології є складовою мовного планування, під яким вчені розуміють різні способи свідомого впливу людини на мову. Основи теорії мовного планування були розроблені Е. Гаугеном (Haugen), який запропонував і назву. За Гаугеном, нормативну лінгвістику, що дає приписи мовцям у користуванні мовою, можна розглядати як певний вид керування цією мовою [2].

В українській мові, як і в інших мовах світу, терміни нового часу становлять собою штучний лексичний пласт. Глобалізаційні процеси, що не обійшли сучасну науку, зумовлюють міжнародний характер сучасних наукових знань, а це у свою чергу спричиняє пошуки міжнародної уніфікації термінів, у тому числі технічних. Не випадково міжнародні органи, які опікуються термінами, виникли одночасно і паралельно з міжнародними інституціями зі стандартизації, до того ж територіально вони знаходяться там, де знаходяться організації стандартизації (Австрія, Канада, Швейцарія). Увага цих органів до питань упорядкування термінології

пояснюється не в останню чергу і тим, що ці питання становлять собою не тільки підсумок у відображенні системи понять, але й прогностичний інструмент для подальшого розвитку науки.

Оскільки неможливо оперувати поняттями, що не мають своїх назв, професійна діяльність людини постійно супроводжується використанням термінів та їх активним утворенням. Одним з поширених шляхів творення технічної термінології є процес **використання загальнозжваних слів**, оскільки "вихідною базою будь-якої галузевої термінології є поняття природної (загальнозжваної) мови та її лексичні одиниці" [3: 3]. Перетворення загальнозжваних слів у терміни супроводжується явищем їхньої спеціалізації. Наприклад, *хвиля* (повітряна, морська – загальнозжване); *хвиля* (протесту, обурення – метафоричне); *хвиля* (світлова, магнітна, радіохвиля – спеціальне).

У слів загальнозжваних та спеціальних спільна фонетика, графіка та морфологія, проте їх розрізняє семантика та участь у дериваційних процесах, наприклад: *провідник* (у вагоні – загальнозжване), *провідник* (у фізиці – спеціальне вживання). Від слова *провідник* у спеціальному вживанні утворюється також слово спеціального вживання *напівпровідник*, яке неможливо утворити від слова *провідник* у загальнозжваному значенні. Більш того, подібне утворення виглядає нісенітницею, безглуздя і справляє анекдотичний ефект (провідник на два вагони). Як бачимо, терміни є продуктом вторинної номінації понять, вони відображають наукове бачення світу, що ґрунтується на загальному як на своєрідних знаннях нижчого порядку. Тому вчені говорять про вторинність спеціальної лексики, зокрема термінів [4: 228].

Перехід від загальнозжваних слів до спеціальних можна порівняти з роботою клавішної друкарської машинки або комп'ютера, коли внаслідок переключення реєстрів ті ж самі клавіші починають друкувати інші знаки. Таким самим чином при переході слів від загального вживання до спеціального вони набувають іншого значення, відбувається їхня спеціалізація, що відбулося, наприклад, у словах: *ребро*, *хомут*, *муфта*, *палець* тощо. Подібний спосіб творення технічних термінів є цілком природним для української мови і свідчить про її розвиток та збагачення за рахунок власних ресурсів.

Не менш активним шляхом творення технічних термінів є шлях їхнього **запозичення з інших мов** світу. Термінологічна лексика – це найбільш відкритий для проникнення нових одиниць пласт мови, а процеси глобалізації у світі та інтернаціоналізації у мові пояснюють причини активізації запозичень.

Українська мова у різні періоди її існування запозичувала іншомовні слова завдяки торговельним та культурним контактам, тривалому територіальному співіснуванню. Такий шлях можна характеризувати як традиційний, але він не є єдиним. Набувають активності такі види мовленнєвої діяльності, як переклад, коментування наукової літератури, участь у міжнародних конференціях, симпозіумах, конгресах, спільні міжнародні наукові й технічні проекти. Усе це створює сприятливий ґрунт для запозичення іншомовної термінологічної лексики [5: 142-143]. Проблема вибору національного чи чужого терміна для називання наукового поняття залишається актуальною для термінології. Учені відзначають, що на кінець ХХ століття питома вага термінів іншомовного походження становить у середньому близько сорока відсотків [1: 163].

В історії української технічної термінології вчені виділяють три концептуальні рішення щодо запозичення іншомовних термінів: ксеноманія (активне захоплення запозичень), утилітаризм (віддання переваги усьому корисному, що не можна замінити словом своєї мови) та пуризм (суцільна заміна запозичень своїм мовним матеріалом) [6: 54-55]. Уважне ставлення до кожного запозиченого слова, свідомий утилітаризм, на переконання вчених, можуть слугувати "золотою серединою" у рішеннях стосовно запозичень. Саме такий підхід реалізується за умов вивчення обставин входження іншомовної лексики у широкий ужиток, дослідження причин використання слів-запозичень та особливостей функціонування такої лексики.

Цілком зрозуміло, що першість у творенні технічних термінів належить тій країні, де було зроблене наукове відкриття (відповідно й мові цієї країни), при цьому термін поширюється в інших мовах шляхом його запозичення. У цьому сенсі наявність в українській мові запозиченої технічної термінології абсолютно зрозуміла та виправдана. Із здобуттям незалежності своєї держави українці дедалі сміливіше усвідомлюють себе частиною світової спільноти. Активізація інтеграційних процесів в економіці, політиці, науці, техніці спричиняють інноваційні процеси у лексиці, особливо – у термінології, її інтернаціоналізацію [7].

Водночас надмірне захоплення іншомовною лексикою створює так звану проблему варваризмів, тобто неадекватно значного використання іншомовних слів. Для сучасної української мови ця проблема є особливо гострою, про що свідчать соціолінгвістичні дослідження, що відзначають стрімке збільшення, зокрема англомовної іншомовної лексики. Цей процес має об'єктивний характер, його неможливо зупинити або заборонити. Він не обходить і технічну термінологію. Чи здатна українська мова протистояти такій потужній хвилі запозичень і які завдання стоять перед нормалізаторами та дослідниками мови? Передовсім необхідно об'єктивно вивчити причини явища, його особливості та наслідки і одночасно виробити критерії і норми функціонування іншомовної лексики, визначити допустимий рівень кількості таких слів у мові, який би не загрожував її функціонуванню як єдиної самобутньої системи. Історія переконує, що проблеми варваризмів можна уникнути, активно регулюючи процес запозичення. Можна згадати лінгвістичний досвід російської мови, в якій упродовж сімдесяти років (1722 – 1791) наукові праці з механіки містили не більше 200 іншомовних слів, що, на думку вчених, не створювало проблеми варваризмів. Принагідно зауважимо, що у цей період російська механіка активно використовувала німецькі наукові надбання.

Переважає більшість фахівців з термінології, перекладачів технічних текстів переконані, що слід намагатися знаходити еквіваленти до іншомовних термінів в українській мові [8]. Разом з тим, учені та практики-перекладачі застерігають, що намагання перекласти абсолютно усі іншомовні терміни може спровокувати ризик створення кумедних, незграбних, нежиттєздатних слів на кшталт "мокроступів". Подібний сумний досвід мала російська наукова термінологія, в якій невиправдано поширювалися терміни "хитродвижность" замість

механіка, "пряморез" замість *перпендикуляр*, "тетива" замість *хорда*, "подпорка" замість *синус* тощо. Термінологічні лакуни, на думку вчених, бажано заповнювати наявними інтернаціоналізмами [9: 17].

Іноді запозичені терміни можуть виходити за рамки терміносистем і зазнавати детермінологізації. Наприклад, слово канал (від лат. *canalis* – труба, жолоб): 1) "штучне річище (наземний водовід) з безнапірним рухом води"; 2) "шлях, засіб для досягнення певної мети". У другому значенні дане слово детермінологізувалося, стало загальноживаним. Подібні процеси є свідченням повного засвоєння запозиченого слова українською мовою.

Матеріали українських технічних словників [10; 11; 12] свідчать про те, що серед українських технічних термінів чимало російськомовних кальок. Витоки цього явища слід шукати у часах спільного радянського наукового простору, коли в українську мову перекочували численні кальки з російської мови. Через соціально-політичні причини з середини 30-х до кінця 80-х років XX століття українська термінологія, технічна зокрема, у своєму розвитку орієнтувалася на російську термінологію. Це, попри значне кількісне зростання термінів, загалом не сприяло систематизації й унормуванню української технічної термінології та значною мірою зумовило її сучасні проблеми.

У формуванні галузевих терміносистем на національній основі щонайважливіше зберегти ідентичність нових термінів властивим українській мові способам творення слів та словотвірним типам. Це якнайкраще буде сприяти розвитку українського наукового мовлення, та й самої науки. І. Огієнко наполегливо стверджував думку про те, що наука чужою мовою не дає глибокого коріння [13]. На сторінках журналу "Рідна мова", головним редактором якого він був, І. Огієнко сформулював головні вимоги до кожного українського терміна – "щоб він найвідповідніше передавав сховане в нім розуміння" [14: 493]. Цієї позиції дотримуються і сучасні мовознавці, які радять не шукати іншомовного слова, якщо у рідній мові вже функціонує звична та вмотивована термінологічна одиниця із тим же значенням [9: 17].

Сучасний стан української технічної термінології свідчить про тенденцію до жорсткого відбору термінів, про намагання дібрати українські еквіваленти до якомога більшої кількості іншомовних термінів. При цьому враховуються специфічні граматичні та дериваційні можливості української мови. На цьому шляху є чималі здобутки. Наприклад, укладачами словників пропонуються різні переклади терміноодиниць російської мови на *-ка* для назви дії та її результату, наприклад: доводка (рос. мова: дія та її результат) – *доведення* (укр. мова: дія), *довід* (укр. мова: результат дії); набивка (рос. мова: дія та її результат) – *набивання* (укр. мова: дія), *набій* (укр. мова: результат дії) тощо. У технічних термінах дієприкметники переходять у прикметники, якщо йдеться не про безпосереднє перебування в дії, а про призначення виконувати її. Тому російські технічні терміни на *-чий*, *-щий* (*искажающий импульс*) в українській мові використовуються з суфіксами *-льний*, *-ний*, наприклад: *спотворювальний* (не спотворюючий), *розсувний* (не розсуваючий). Активні дієприкметники теперішнього часу на *-чий* активно замінюються розгорнутими формами, наприклад, *який стискує*, *в стані стискування*, що є специфічним саме для української мови. У сучасній українській термінології переглядається нормативність у використанні парних форм прикметників, наприклад, алгебраїчний – *алгебричний* (від алгебра), синусоїдальний – *синусоїдний* (від синусоїда), біноміальний – *біномний* (від біном) на користь другого в парі синонімів. Це свідчить про намагання усунути з української терміносистеми мовні форми, що є спільними з російською мовою.

До пошуків найбільш адекватних для української мови еквівалентів російським термінам долучаються не тільки мовознавці, а й фахівці технічних галузей знань. Так, кандидат технічних наук зі Львова пропонує замість терміна "нержавіюча сталь" використовувати термін "нероз'їдна сталь" [15: 56-58].

Слід відзначити, що іноді укладачі термінологічних словників пропонують повернутися до використання старих фонетичної та орфографічної форм запозичених слів і у такий спосіб, на їхню думку, наближають запозичення до рідної мови українців, наприклад: "хемія" замість *хімія*, "магнет" замість *магніт* подаються за орфографією 1929 року. Проте час засвідчує, що не всі терміни, які були створені на ґрунті рідної мови, прижилися. Так, словник М. і Л. Дарморосів як синоніми подавав терміни повітроплавання, повітролітання, повітроплавба [16: 108], та у мові закріпився лише перший – *повітроплавання*.

У цілому вчені констатують, що процес словотвірної ідентифікації української технічної термінології завершено [17: 3]. Аналіз дериваційних процесів сучасної української літературної мови дає підстави говорити про уніфікацію словотвірного оформлення термінів різних частин мови відповідно до норм українського словотвору, зокрема йдеться про такі норми, що становлять національну специфіку творення іменників, прикметників, дієслів та прислівників, а саме:

- розширилося вживання віддієслівних іменників на *-ння*, *-ття* для вираження дій, процесів та станів, що розгортаються, замість іменників на *-ація*, *-ізація* / *-изація* (наприклад: *транслявання*, *ізолювання*);
- активізувалося використання віддієслівних іменників з нульовим суфіксом на позначення дій, процесів та станів з результативним відтінком (*зріз*, *вимір*);
- іменники з суфіксами *-чик* / *-щик*, що були запозичені з російської мови і використовувалися для утворення назв осіб за професією, видом діяльності, вилучаються, їх замінюють словами з суфіксом *-ник*, який є органічним для української мови [18: 7-15; 19: 97-98] (наприклад: *обхідник*, *зварювальник*, *обрубник*, *розмітник*);
- прикметники на *-ючий* із значенням "для виконання певної дії", що походять від дієслів, замінюються прикметниками із суфіксом *-льн-*, прикметники на *-очний* прикметниками на *-овий*;
- звужується використання суфіксів *-ізува-* / *-изува-*, *ірува-* / *-ирува-* в дієслівній деривації;

- розширює сполучуваність з префіксальними дієсловами недоконаного виду суфікс *-ач-* (наприклад: *розпізнавач, обрізувач, перетворювач*);
- суфікс *-льник-* дедалі активніше використовується у творенні назв осіб, що зайняті у певному технологічному процесі [20: 48] (наприклад: *прошивальник, нагрівальник, лакувальник*);
- російські терміни на *-щийся* замінюються українськими відповідниками на *-ний* (*фільтрівний, використовуваний, трансльований*) тощо.

У сучасній технічній термінології багатьох мов світу, в тому числі в українській, значна кількість композитів, тобто слів, що утворилися шляхом **складання коренів або основ слів**, наприклад: *теплопровід, трубопровід, газопровід, нафтопровід, вогнетривкий, газозварювальний, металопрокат, металокераміка* тощо. Композити репрезентують лише істотну інформацію і у такий спосіб заощаджують мовний матеріал, зусилля мовця, місце у науковому тексті. Саме ці якості композитів дозволяють їм задовольняти потребу в точних та ошадливих термінах.

На думку окремих дослідників, характерною ознакою деривації ХХ-ХХІ століть є **абрєвіація**, яка також використовується при створенні термінів різних галузей знань. Виникнення абрєвіатур у терміносистемах можна пояснити прагненням до конденсації тексту, що викликано тенденцією до скорочення його обсягу без утрати змісту. Абрєвіатури надзвичайно зручні у спілкуванні фахівців. Іноді терміни запозичуються як абрєвіатури, а на ґрунті української мови починають функціонувати як повні, а не скорочені назви, наприклад слова *лазер* та *мазер* запозичені з англійської мови, де вони утворені з перших літер слів складного найменування приладів (відповідно: англ. *laser* – *light amplification by stimulated emission radiation*; *maser* – *microwave amplification by stimulated emission of radiation*) [21: 406]. В українській мові ці слова мають парадигму іменників чоловічого роду другої відміни: *лазера, лазеру, лазером, у лазері; мазера, мазеру, мазером, у мазері*. Утворення нових слів способом абрєвіації характерне для іменників, проте у термінології абрєвіатурами можуть бути також прикметники, наприклад: *ДТ* (термін радіотехніки *діоднотранзисторний*). При утворенні технічних термінів може виникати кантомінація словоскладання та абрєвіації, наприклад, радіотехнічний термін *магнетрон* утворений від грецького "магніт" та "(елек)трон".

Ще один шлях утворення термінів – це **використання власного інвентарю мови у поєднанні з інтернаціональними мовними елементами** *термо-, аеро-, авто-, теле-, мікро-, макро-, фото-* та под. Наприклад, гібридні терміни *грам-сила, промені-гама, проміння-альфа, проміння-бета* складаються з українського національного компонента і запозиченого слова. Глобалізаційні процеси в науці ХХ – ХХІ століть активізують цей процес у творенні технічних термінів.

Міжнародні термінологічні компоненти як складові частини термінів давно привертала увагу вчених. Поняття терміноелемента ввів Д.С. Лотте. Він писав: "Під терміноелементом розуміємо слово, яке має самостійне значення і входить до складу простого чи складного терміна" [22]. Значна питома вага в науковій термінології належить греко-латинським елементам. Ця практика має в науці давні традиції. Ще в епоху Відродження кожний вчений обов'язково володів латинською мовою (це було однією з професійних вимог), а відтак саме за законами цієї мови створювалися латинські терміни.

У складі української технічної термінології нерідко зустрічається явище утворення термінів засобом телескопії, або субморфемним способом, наприклад, *інтегральна МОП-схема, мікро-ЕОМ, SISD-архітектура*. При цьому виникають гібриди, що побудовані з елементів української мови та запозичених слів, у тому числі й абрєвіатур. Виникнення таких слів-гібридів пояснюється появою нових наукових понять та реалій, які одночасно поєднують у собі ознаки двох чи навіть більше понять, що вже існували окремо. До сучасних технічних термінів, що утворені таким способом, учені відносять слова *автол* (від *автомобіль* і лат. *oleum* – олія, масло), *відикон* (від *відео* і *кон* – зображення), *гідропульт* (від *гідро...* і *катапульт*), *магнетрон* (від грец. *магнет* і *електрон*). Тенденція до гібридизації термінів є помітною і природною в українській термінології. При цьому терміноелементи класичних мов характеризуються регулярністю використання та моносемічністю, внаслідок чого спеціалізуються на вираженні термінологічних значень та моделей, виявляючи у побудові термінологічного знака широкі словотворчі потенції та зв'язки з питомими елементами української мови.

В українській мові слова-гібриди з міжнародними компонентами можуть модифікуватися. Наприклад, компонент *бус*, що є складовою слова *автобус* породив в усному мовленні слова *бусик* (невеликий автобус), *бус-авто* (майстерня для бусиків). Цей компонент почав набувати продуктивності: *бібліобус, аеробус, мікробус*. Дослідники (І.І. Ковалик, Є.А. Карпіловська, І. Кочан) відзначають, що не всі компоненти стають так би мовити серійними, тобто продуктивними. Елемент *бус, ол* стали такими елементами, а компонент *кон* не став [23].

Серед технічних термінів спостерігаються власне українські слова-гібриди, наприклад, префіксоїди з кількісною семантикою *пів-* та *напів-* творять продуктивну словотвірну модель, наприклад: *напівпропускний, напівпружний, півхвиля, півоберт*. У цих та подібних словах компонент *пів-* означає половину з того, що назване мотивувальним словом, а *напів-* виражає неповноту вияву ознаки. До гібридних власне українських слів-термінів належать також *дріт-дренаж, дріт-злучник, мах-одиниця*.

Не так часто, але серед технічних термінів можна зустріти випадки декомпресії, коли терміни, що їх називають конденсаатами [25: 78-79], розгортаються у терміносполучення, наприклад, у радіотехніці термін *лазер* має синонім *ОКТ*, який розгортається у терміносполучення *оптичний квантовий генератор*. Ці терміни використовуються паралельно.

Зростання номінативних потреб у суспільстві, передовсім у науково-професійній комунікації, що пов'язане з науково-технічним прогресом, обумовлює активізацію запозичень. Природна та безперервна тенденція до

збереження мовою-реципієнтом національних рис задля збереження унікальності нації на мовному рівні приводить до суттєвого поширення гібридної лексики, що поєднує власні ресурси мови та запозичення [24]. У такий спосіб народ, що за влучним визначенням В. Белінського є "генієм мови", сам знаходить шлях компромісного розв'язання дилеми "своє" – "чуже".

Таким чином, українська технічна термінологія переживає часи активного творення. Вона формується з власних ресурсів мови шляхом спеціалізації загальноживаних слів, з числа іноземних запозичень, у тому числі у складі термінів-гібридів, та вдалих новоутворень. Подальший успіх у термінотворенні та терміноупорядкуванні багато у чому залежить від осіб, які беруть участь у цих процесах. Безперечно, позитивні результати можливі, якщо терміноупорядники матимуть глибокі фахові знання з рідної мови, тонке мовне чуття, ґрунтовну філософську підготовку та володітимуть іноземними мовами. Слід зауважити, що у використанні технічної термінології останнє слово залишається за споживачем, за фахівцем технічної галузі. У цьому процесі не останню роль відіграє традиція слововживання, яка орієнтована на повноцінну комунікацію, взаєморозуміння фахівців як однієї країни, так і на міжнародному рівні. Разом з тим філологи можуть і повинні зробити свій вагомий внесок у розвиток та унормування української технічної термінології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Панько Т.І., Кочан І.М., Мацюк Г.П. Українське термінознавство: Підр. – Львів, 1994. – 216 с.
2. Хауген Э. Лингвистика и языковое планирование. Новое в лингвистике: Социолингвистика. – Вып. VII. – М., 1975. – С. 441-472.
3. Симоненко Людмила. Українська наукова термінологія: стан та перспективи розвитку // Українська термінологія і сучасність. Збірник наукових праць. Вип. IV. – К., 2001. – С. 3-8.
4. Суперанская А.В., Подольская Н.В., Васильева Н.В. Общая терминология. Вопросы теории. – М., 1989. – 246 с.
5. Крысин Л.П. Иноязычное слово в контексте современной общественной жизни // Русский язык конца XX столетия (1985 – 1995). – М., 2000. – С. 142-162.
6. Кияк Тарас. Інтернаціональне та національне в термінологічному процесі // Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. праць Вип. IV. – К.: КНЕУ, 2001. – С. 53-56.
7. Овчаренко Н.І. Інноваційні процеси в сучасній термінології та їх соціальні чинники // Актуальні проблеми металінгвістики: Зб. статей та матер. III-ї міжнар. наук. конф.: У 2 ч. Черкаси, 2002. – Ч. 1. – С. 187-191.
8. Національні та інтернаціональні компоненти в сучасних терміносистемах / Відп. редактор Л.О. Симоненко. – К., 1993. – 238 с.
9. Кияк Тарас. Ще раз про болючі точки українського термінотворення // Українська термінологія і сучасність. Зб. наук. праць. Вип. V. – К.: КНЕУ, 2003. – С. 14-17.
10. Шелудько І., Садовський Т. Словник технічної термінології (Загальний). – Харків, 1928.
11. Фаворський В. Словник фізичної термінології. – 1932.
12. Короткий російсько-український електротехнічний словник / Ред. В.С. Перхач. – Львів, 1990. – 126 с.
13. Огієнко І. Історія української літературної мови. – К., 1995. – 294 с.
14. Огієнко І. Для одного народу одна наукова термінологія // Рідна мова. – 1935. – Ч. 2.
15. Кінаш Богдан. Класифікація, утворення та вживання (діє) прикметників науково-технічного змісту // Українська термінологія і сучасність. Збірник наукових праць. Вип. IV. – К., 2001. – С. 56-58.
16. Дармороси М. і Л. Словник технічної термінології. – К., 1926.
17. Городенська Катерина. Словотвірна варіативність і процеси унормування сучасної української термінології // Українська термінологія і сучасність. Зб. наук. праць. Вип. V. – К.: КНЕУ, 2003. – 324 с.
18. Ленець К.В. Суфікс -щик (-чик) у назвах осіб (За матеріалами російсько-українських словників) // Питання мовної культури. – 1970. Вип. 4. – С. 7-15.
19. Білоусенко П.І. Історія суфіксальної системи українського іменника (назви осіб чоловічого роду). – К., 1993. – 214 с.
20. Мамрак А.В. Продуктивність словотвірних типів у сучасній українській мові (на матеріалі утворень з -ник) // Мовознавство. – 1982. – № 4. – С. 46-49.
21. Словник іншомовних слів / За ред. О.С. Мельничука. – К., 1974.
22. Лотте Д.С. Основы построения научно-технической терминологии. Вопросы теории и методики. – М., 1961. – 158 с.
23. Кочан І.М. Динаміка і кодифікація термінів з міжнародними компонентами в сучасній українській мові. – Львів, 2004. – 519 с.
24. Онуфриенко Г.С. Типология гибридных образований в близкородственных восточнославянских языках (на материале русской и украинской технической терминологии) // Русская филология. Украинский вестник. – 1994. – № 4. – С. 12-16.
25. Лушнина Л.В. Порождение терминов-транспозитов и терминов-конденсатов во французском научно-техническом тексте // Термин – 90. Терминологические чтения. Ч. I. – К., 1990.

Матеріал надійшов до редакції 25.12. 2007 р.

Місяць Н.К. Особенности формирования украинской технической терминологии.

В статье на основе анализа материалов словарей показан процесс специализации общеупотребительных слов, заимствования анализируются с точки зрения приобретений и утрат в образовании терминов, представлены деривационные процессы современного украинского языка, которые свидетельствуют об унификации словообразовательного оформления терминов разных частей речи, рассматриваются инновационные процессы образования современных технических терминов.

Misyats N.K. Special Features of Ukrainian Technical Terminology Formation.

The article highlights the process of common use words specialization on the basis of the dictionaries materials analysis, borrowings are analysed from the point of view of acquisitions and losses in terms creation, derivative processes of modern Ukrainian language are also presented, they testify to the word-building terms-formation unification of different parts of speech, the innovative processes of modern Ukrainian technical terms creation are also under study here.